

принципу, що поєднує європейські стандарти з готовністю до сучасних загроз, становить основу для відновлення та успішної післявоєнної розбудови країни, значно підвищуючи імідж України у міжнародній спільноті як держави, що стоїть на захисті молодого покоління.

Дослідження частково профінансовано Міністерством закордонних справ Чеської Республіки в межах проекту 25-PKVV-UM-004 «Development of Education, Research, and International Cooperation at Oles Honchar Dnipro National University (DNU)», реалізованого Карловим університетом і Дніпровським національним університетом імені Олеся Гончара

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-557-3-50>

ДО ПИТАННЯ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИХ ПРОБЛЕМ ВЕТЕРАНІВ

Яковець І. С.

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
керівник центру правового забезпечення науки і технологій,
Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України
м. Київ, Україна*

Карелін В. В.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри військового права військового факультету
міжнародних відносин та права,
Військовий інститут Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Незважаючи на різницю в економічному, політичному та іншому рівні розвитку держав, які відчули на собі війну, проблеми, з якими стикалися ветерани, є схожими (навіть, тотожними). Тому не потрібно вигадувати щось нове, слід перш за все звернути увагу на довід зарубіжних країн. Усе вже вигадане і апробовано досить давно.

Можна вигадувати різні уявні проблеми, з якими стикаються ветерани (на кшталт «якими соціальними послугами ви не змогли скористатися», «яких послуг ви потребуєте» тощо), проте у всіх країнах і завжди ключовою проблемою була неможливість забезпечення ветеранів тим матеріальним статком, який вони мали під час служби. Тому велика кількість ветеранів

йшли в «кримінал», що збільшувало рівень злочинності, а також опинялися в місцях позбавлення волі.

Сталим і визнаним є факт, що в багатьох країнах війна з часом ставала справою переважно малозабезпечених громадян, які йшли на службу через брак економічних можливостей. Після закінчення бойових дій вони часто стикалися з труднощами у працевлаштуванні та різким зниженням доходів, що призводило до соціальної нестабільності, втягнення у злочинність та навіть бездомності.

Приклади цієї проблеми можна спостерігати у різних країнах:

1. США (ветерани В'єтнамської, Іракської та Афганської воєн), а саме: багато солдатів із робітничого класу вступали до армії через відсутність інших кар'єрних перспектив, після служби вони втрачали стабільний дохід, а цивільна економіка не пропонувала їм гідної альтернативи. У результаті підвищений рівень бездомності та психічних розладів серед ветеранів.

Шляхами вирішення вищезазначених проблем були освітні гранти для ветеранів, які дозволяють безкоштовно навчатися в університетах (Програма G.I. Bill), спрощене отримання іпотечних кредитів), податкові пільги для бізнесу, який наймає ветеранів (Система VA Loans).

2. Велика Британія (ветерани Фолклендської війни, Афганістану, Іраку), а саме солдати з робітничих сімей мали мало шансів знайти добре оплачувану роботу після звільнення, деякі ветерани ставали частиною кримінального середовища або боролися з бідністю.

Шляхами вирішення вищезазначених проблем були: мережа благодійних організацій (Help for Heroes, The Royal British Legion), спеціальні державні програми перекваліфікації (для переходу у цивільні професії), щоб вирішити проблему падіння доходів після служби, країни запроваджували освітні, економічні та соціальні програми, які допомагали ветеранам інтегруватися в цивільне життя і знайти гідну роботу. Найбільш ефективними методами стали податкові стимули, пільгове кредитування, освіта та державні гарантії працевлаштування.

Також є й інші масштабні проблеми, що стосуються потреб військовослужбовців серед яких:

1) Недостатній рівень соціальної реінтеграції військовослужбовців після служби, а саме відсутність належних програм реабілітації, адаптації та професійного навчання для військових після демобілізації, слабка підтримка у працевлаштуванні, недостатня кількість програм перекваліфікації, небажання і неспроможність самих ветеранів до перекваліфікації.

Шляхами вирішення вищезазначеної проблеми є розширення державних програм психологічної, соціальної та професійної реабілітації, створення стимулів для роботодавців, які наймають ветеранів (податкові

пільги, гранти), запуск програм навчання нових професій, зокрема в технологічних сферах.

2) Проблеми з медичним забезпеченням та реабілітацією, створення інклюзивного простору, а саме відсутність комплексної системи реабілітації військових, особливо для тих, хто отримав поранення або ПТСР, обмежена кількість спеціалізованих медичних центрів для військовослужбовців, незабезпечення інклюзивних потреб.

Шляхами вирішення вищезазначеної проблеми є розширення мережі медичних та реабілітаційних центрів для військовослужбовців, запуск спеціальних програм психологічної підтримки та кризового реагування, спрощення бюрократичних процедур для отримання медичної допомоги та пільг, використання нових форм лікування.

3) Проблеми з житлом для військовослужбовців та їхніх сімей, а саме невиконання державних зобов'язань щодо забезпечення житлом учасників бойових дій, брак доступних кредитних програм та довгі черги на отримання пільгового житла.

Шляхами вирішення вищезазначеної проблеми є запуск програм пільгового іпотечного кредитування для військових, створення механізмів державно-приватного партнерства для будівництва житла для ветеранів виділення додаткового фінансування на забезпечення житлом учасників бойових дій.

Ці проблеми є масштабними і вимагають комплексного підходу, щоб забезпечити належний рівень життя та інтеграції військовослужбовців у суспільство.

Також слід створити установи (заклади), в яких ветерани могли б отримати повну консультацію і допомогу у вирішенні проблем, без потреби відвідування купи різних інстанцій (принцип «єдиного вікна»).

Потрібно і доцільно запровадити роботу з ветеранами за принципом «забуття через повагу», означає, що суспільство повинно забезпечити гідне ставлення до ветеранів і подолати стигматизацію, не зводячи їхню ідентичність лише до військового досвіду, тобто соціальна інтеграція без дискримінації (ветерани не повинні постійно стикатися з нагадуваннями про війну, що може перешкоджати їхньому поверненню до нормального життя), повага без нав'язливого нагадування (суспільство має вшановувати заслуги ветеранів, але не використовувати їхній статус для політичних маніпуляцій або надмірного наголошення на їхніх травмах), рівність можливостей (ветерани мають отримати доступ до роботи, освіти, медицини та соціальних благ без упереджень або надмірної уваги до їхнього минулого).

Для забезпечення цього принципу здійснюється психологічна та соціальна підтримка (програми ментального здоров'я для адаптації до цивільного життя, створення громадських просторів, де ветерани можуть

комунікувати, не акцентуючи увагу лише на військовому досвіді), гідне працевлаштування (підготовка та перекваліфікація для успішної інтеграції у цивільну кар'єру, програми сприяння підприємництву серед ветеранів), державна та суспільна комунікація (використання поважної риторики без зайвого нагадування про травматичний досвід, баланс між вшануванням заслуг та створенням комфортних умов для повернення до нормального життя), розвиток інклюзивних законодавчих ініціатив (закони, які гарантують підтримку ветеранам без надмірного фокусування на їхньому минулому, запровадження механізмів, що допомагають уникнути дискримінації при прийомі на роботу або у сфері охорони здоров'я).

Принцип «забуття через повагу» не означає ігнорування внеску ветеранів, а натомість передбачає створення умов, за яких вони можуть почати нове життя без тягаря минулого, залишаючись повноправними членами суспільства.